

Franciszek Piekosiński

KODEKS DZIKOWSKI

Armoryka

Franciszek Piekosiński

KODEKS DZIKOWSKI

Armoryka
Sandomierz 2018

Projekt okładki: Juliusz Susak

Ilustracja na okładce: Bogusz Zygmunt Stęczyński (1814-1890), *Dzików od południa*, (1846), (licencja: *public domain*), źródło: [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:JABLONSKI\(1847\)_p026_-_DZIKÓW.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:JABLONSKI(1847)_p026_-_DZIKÓW.jpg)

Copyright © 2018 by Wydawnictwo „Armoryka”

Wydawnictwo ARMORYKA
ul. Krucza 16
27-600 Sandomierz
<http://www.armoryka.pl/>

ISBN 978-83-8064-622-3

DR. FRANCISZEK PIEKOSIŃSKI.

KODEKS DZIKOWSKI.

Rękopis z r. 1501, zawierający tłumaczenie średniowiecznych
prawa polskiego pomników.

(Z jedną tablicą fotolitografowaną).

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.
1893.

iblioteka J. E. Jana hr. Tarnowskiego w Dzikowie szczydzi się posiadaniem cennego kodeksu pergaminowego, zawierającego tłumaczenie polskie średniowiecznych ustaw naszych, pochodzące z początku wieku XVI.

Kodeks ten znany pod utartą nazwą kodeksu Dzikowskiego (Dzik.), wiadomy był już A. Z. Helclowi, który atoli z niego do swoich badań nad ustawodawstwem wiślickiem nie korzystał, ani też onego nie opisał¹⁾.

Bliższą wiadomość o tym kodeksie podał Dr. Kętrzyński w rozprawie pod tytułem »Króla Aleksandra zbiór statutów przełożonych na język polski w r. 1501²⁾«. Przytaczając nagłówki zawartych w nim statutów i rozpoznawszy charakter trzech pisarzy, postawił domniemanie, iż kodeks powstał z inicjatywy króla Aleksandra i dla niego był przeznaczony.

Wyczerpujący jednak opis kodeksu pomienionego oraz rozpatrzenie się szczegółowe w pomnikach w nim zawartych, zawdzięczamy prof. Balzerowi, który w pracy zatytułowanej »Słowo o przekładach polskich statutów średniowiecznych, zwłaszcza o kodeksie dzikowskim, przekład taki zawierającym« (Lwów 1888), wartość kodeksu tego należycie ocenił. Nie zgadza się Dr. Balzer z przypuszczeniem Dra Kętrzyńskiego, jakoby kodeks ten dla króla Aleksandra był przeznaczony; natomiast stwierdza, że kodeks powstał nie gdzieindziej, jeno w ziemi krakowskiej.

¹⁾ Starodawne prawa polskiego pomniki. Tom I, Kraków 1836, str. LVI.

²⁾ Przewodnik naukowy i literacki, rok 1883, str. 961.

Nie ma powodu, abyśmy powtarzali tu wszystkie te rezultaty, do których doszedł Dr. Balzer w swoich starannych badaniach, znajdzie je czytelnik w pracy co dopiero powołanej; ograniczymy się tylko do treściwego opisu zewnętrznej strony kodeksu i do tych uwag, które Dr. Balzer pominął, lub co do których odmienne od niego mamy zapatrywanie.

Kodeks Dzikowski przedstawia rękopis pergaminowy in 4-to, liczący kart 200. Oprawa nowożytna, może pochodzić z pierwszej połowy bieżącego stulecia. Kompatury tekturowe powleczone pąsowym aksamitem, spięte są klamrą. Na wierzchniej kompaturze umieszczony jest za szkłem miniaturowy portret króla Kazimierza W. w srebrnej ażurowej ramce kształtu czworobocznego. W narożnikach tej ramki zamieszczone małe jednogłowe orzelki. Klamra również srebrna, ażurowa, przedstawia w obwódce ośmiobocznej podłużnej na krwawniku owalnym dużego orła jednogłowego, w srebrze starannie rzeźbionego. Brzegi rękopisu złoczone; przy oprawie obecnej został rękopis widocznie obrzynany, w skutek czego uszkodzone zostały malowane winiety marginesowe.

Rękopis przedstawia jednolitą całość, chociaż dwóch pisarzy z kolei czasu nad nim pracowało. Liczy on 29 poszytów po 8 lub po 6 kart, wyjątkowo po 4. Pierwszy pisarz, który w r. 1501 założył główny zrąb rękopisu, spisał poszytów 22, kart 164, w których zamieścił pomników prawodawczych całych 21, fragmentów 3; drugi pisarz uzupełnił po roku 1523 ten główny zrąb, dodając na początku zeszytów 5, kart 25, które objęły rejestr artykułów do całego kodeksu, na końcu zeszytów 2, kart 10, na których zamieścił Zwyczaję ziemi krakowskiej, oraz wsunął w zeszyt 21 jedną kartę (kodeksu kar. 119, a stronie porządkowe 287 i 288), na której dokończył artykułu statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I z r. 1523, rozpoczętego przez siebie na karcie 118 strony odwrotnej, gdzie pierwszy pisarz niezapisane miejsce pozostawił.

Pierwszy pisarz ponumerował sam karty kodeksu liczbami rzymskimi od I do CLXIII, którąto ostatnią liczbę na trzech kartach z kolei przez omyłkę położył; karty te ze względu na dodane później przez drugiego pisarza na początku kodeksu karty rejestru odpowiadają dzisiejszym kartom 26 do 190, a str. 51 do 280. Dalsze karty od 164 do końca policzbował już pisarz drugi. Mię-

dzy temi kartami atoli, które pierwszy pisarz sam ponumerował, brakło już od samego początku karty jednej, mianowicie 119. Pisarz ten bowiem napisawszy na karcie 118 strony prawej, uchwałę zjazdu sieradzkiego z r. 1445 oraz postanowienie zjazdu piotrkowskiego z tegoż roku, które na stronie odwrotnej w pięciu wierszach od góry ukończył, miał widocznie zamiar zamieszczenia zaraz dalej jakiegoś pomnika prawnego, którego atoli nie miał pod ręką ani nie znał jego objętości. Zostawił więc resztę karty na ten cel niezapisaną, czego zresztą nigdzie więcej w kodeksie nie czyni, wypełniając szczerlnie wszelkie wolne miejsca, i rozpoczął dalszy pomnik, mianowicie statut warcki z r. 1423 zaraz od góry na następnej karcie; ale snąc w obawie, że pomnik, który później wpisać zamierzał, nie zmieści się na pozostawionej reszcie strony odwrotnej 'karty 118, opuścił w liczbowaniu kart liczbę 119, i zaznaczył kartę następną liczbą 120, aby, jeśli się okaże potrzeba dodania jeszcze jednej karty dla wpisać się mającego pomnika, karta ta miała już dla siebie zarezerwowaną liczbę porządkową. W ten tylko sposób można sobie wyjaśnić tę okoliczność, że karty 118 i 120 liczbowane są ręką pisarza pierwszego, zaś karta 119 ręką pisarza drugiego, i że karta 119 jest luźna, a w zeszycie, do którego należą karty 118 i 120 żadna karta między niemi wyciętą ani wydartą nie została.

Z tej luki pozostawionej na karcie 118 strony odwrotnej, której pisarz pierwszy już nie wypełnił, skorzystał pisarz drugi i wpisał tu jeden artykuł statutu piotrkowskiego z r. 1523, dodając ową opuszczoną w liczbowaniu jedną kartę, gdyż artykuł ów więcej miejsca potrzebował. Jaką zaś ustawę pisarz pierwszy w tem miejscu pomieścić zamierzał, trudno odgadnąć, to pewna, że nie ustawę z r. 1523, gdyż o jej istnieniu w r. 1501 wiedzieć nie mógł.

Że artykuł statutu z r. 1523 jest tak jak rejestr artykułów i zwyczaję ziemi krakowskiej, ręki drugiego pisarza, nie może przy porównaniu charakteru pisma i uwzględnieniu zwłaszcza osobliwego kształtu litery inicjalnej I, temu pisarzowi właściwego, ulegać żadnej wątpliwości. Wprawdzie jest ów artykuł o wiele staranniej pisany jak rejestr i Zwyczaję, ale to przypisać należy widocznemu dążeniu pisarza drugiego, aby swój charakter pisma jak najbardziej zbliżyć do starannego charakteru pisarza pierwszego, w tem miejscu, gdzie

jego wrtęt z przodu i z tyłu z pismem pisarza pierwszego się styka i odbijać zbytńo odmiennym charakterem nie powinien, co mu się też rzeczywiście udało.

Tekst pierwszego pisarza pisany jest bardzo starannie czarnym inkaustem na linijkach, które znowu bocznemi linijkami ujęte są w ramki; tytuły statutów i rubryki artykułów pojedynczych minią. Każdy statut lub artykuł rozpoczyna się ozdobnym inicjałem różnokolorowym; inicjały statutów są iluminowane kilku kolorami, inicjały artykułów barwą jednostajną czerwoną, niebieską lub złotą naprzemiانى. Oprócz tego statuta zamieszczone pod Nr. I, V, XV, XIX i XX, zaczynają się nietylko od inicjałów różnobarwnych o wiele ozdobniejszych, ale nadto z inicjałów wychodzą różnobarwne winiety, biegnące wzdłuż marginesów. Te winiety ucierpiałý nieco przy obecnej oprawie. Karty należące drugiemu pisarzowi nie są ani liniowane, ani obramkowane a i inicjały są znacznie uboższe. Pisarz drugi używa do inicjałów tylko barwy czerwonej a ozdobniejszych inicjałów lub winiety nie daje żadnych.

Wilgoć w wielu miejscach rękopisu pozostawiła swoje ślady.

Przyglądając się bliżej rękopisowi, dostrzegamy liczne ślady skrobań na marginesach; badając ślady te szczegółowo, przychodzimy do przekonania, że prawie cały pierwszy zrab kodeksu, przygotowany przez pisarza pierwszego, posiadał artykuły liczbowane liczbami rzymskimi, zapisanemi na marginesach, które później mniej lub więcej starannie wyskrobane zostały. W wielu jednak miejscach pozostały jeszcze dość wyraźne ślady, tak, że odnośne liczby z całą pewnością odcyfrować można¹⁾. Zestawiając te cyfry okazuje się następujący wielce bałamutny system, użyty do liczbowania, a raczej

¹⁾ Dadzą się jeszcze z całą pewnością następujące liczby artykułów odcyfrować: I, art. 14 i 16=XV, XVII, art. 27, 28, 30=XXVIII, XXIX, XXXI, art. 39, 41, 42=XL, XLII, XLIII, art. 78, 79, 81, 82=LXXIX, LXXX, LXXXII, LXXXIII, art. 93, 94, 95=XCVII, XCV, XCVI, art. 159, 160. 161=CLX, CLXI, CLXII; — II, art. 2, 3, 4, 6, 8—II, III, IIII, VI, VIII; — III, art. 5=XVIII, 12, 13, 14, 15=XXV, XXVI, XXVII, XXVIII, art. 31, 33=XLIII, XLVI; — V, art. 1, 3=LIIII, LVI; — VI, art. 1, 2=I, II, art. 7, 8, 10, 11=VII, VIII, X, XI, art. 18=XVII, art. 28=XXIII, art. 51, 52, 54, 55=XI, XII, XIII, XLIII, 74, 75, 76, 77, 78, 79=LXIII, LXIII, LXV, LXVI, LXVII, LXVIII, art. 91, 92=LXXIX, LXXX; — VII, art. 9=XCV, art. 17=CVII; — XV, art. 11, 12, 16, 20=X, XI, XV, XIX; — XVI, art. 2=XXVII, art. 5, 7, 11=XXX, XXXI, XXXV, art. 18=XL; — XVII, art. 2, 3, 4, 5=II, III, IIII, V — art. 30—35=XXX—XXXV; — XIX, art. 3—25=III—XXV; XX, art. 8, 12, 18=VIII, XII, XVIII, art. 25, 26, 27 i 31=XXV, XXVI, XXVII i XXXI.

brak wszelkiego racjonalnego systemu. I tak Zwód Kazimierza W. (I) mający artykułów 163, oznaczony był numerami I—CLXIII, widocznie i przedmowa była jako osobny artykuł zanumerowana. Statut korczyński z r. 1465 (II), artykuły sądowe (III), oraz statuta piotrkowskie z r. 1457 (IV) i z r. 1447 (V), obejmujące razem art. 60, ponumerowane były jako jeden zwód numerami od I—LVI, z omyleniem widocznem w liczbowaniu artykułów. Zwód małopolski króla Kazimierza W. (VI) i statut opatowiecki z r. 1474 (VII), obejmujące razem art. 116, ponumerowane były znowu jako jeden zwód liczbami od I do CIII, z pominięciem w liczbowaniu lub też myłką o 13 art. Oba statuta warckie (XV i XVI) przedstawiały również jeden zwód, oznaczony numerami artykułów od I do L II Wreszcie statut piotrkowski z r. 1493 (XIX) i statuta wielkopolskie króla Kazimierza W. (XX) miały numerowane artykuły, każdy dla siebie, pierwszy od I—XXV, drugi od I—XXXV. Wszystkie inne pomniki ręki pisarza pierwszego, jak niemniej pomniki spisane przez pisarza drugiego, nie miały artykułów liczbowanych.

Oprócz tego widoczny jest przy niektórych ustawach jeszcze inny, wielce charakterystyczny sposób liczbowania. I tak przy przywileju piotrkowskim z r. 1458 (IX) położoną jest rzymska liczba V, przy następującym zaraz statucie nieszawskim z r. 1454 (X) liczba VI, a przy sumie statutów małopolskich (XI) liczba VII. Dalsze nie są liczbowane, przynajmniej liczb nie znać; ale przy statucie opatowieckim z r. 1474 (VII) znać wyskrobaną liczbę, była nią ze względu na następujące zaraz liczby V, VI i VII, prawdopodobnie IV. Liczby te nie przedstawiają się jako liczby porządkowe pojedynczych pomników w kodeksie zawartych, gdyż n. p. statut piotrkowski z r. 1458, oznaczony liczbą V, jest z kolei pomnikiem IX, statut nieszawski z r. 1454, oznaczony liczbą VI, pomnikiem z kolei X; ale liczby te zgodzą się doskonale, jeśli pomniki liczyć będziemy nie pojedynczo, lecz wedle tego jak one grupami w osobne zwody artykułów ściągnięte zostały. W takim razie liczba I przypadnie Zwodowi statutów króla Kazimierza W. (I), liczba II przypadnie na ściągnięte w jeden zwód statuta korczyńskie z r. 1465, piotrkowskie z r. 1457 i 1447, oraz artykuły sądowe (II, III, IV, V), liczba III na Zwód statutów małopolskich króla Kazimierza W. (VI) i statut opatowiecki z r. 1474 (VII), liczba IV na statut kor-

czyński z r. 1474 (VIII), poczem liczba V przypadnie w rzeczywistości już na statut piotrkowski z r. 1458 (IX), jak to w rękopiśmie zanotowano.

Te dwa systemy liczbowań ustaw i artykułów, tak napozór bezmyślne, rzucają jednak jasne światło na genezę naszego kodeksu. Łączenie niektórych ustaw, które między sobą żadnego bliższego pokrewieństwa nie wykazują, we zwody, jest rzeczą tak bezmyślną, iż o nią pisarza naszego kodeksu żadną miarą posądzić nie można; natomiast da się ono wytłumaczyć tem, iż pisarz przy układaniu kodeksu miał sobie udzielone luźne kopie ustaw, pisane różnemi czasy na osobnych kartkach lub w osobnych poszytach, z których niejeden poszyt mógł obejmować kilka kopij razem.

Jeśli Dr. Balzer słusznie się domyśla, że kodeks nasz powstał nie gdzieindziej, jeno w ziemi krakowskiej, to z równem prawdopodobieństwem można pójść jeszcze krok dalej i wskazać źródło, skąd materyał do kodeksu zaczerpnięty został. Chyba nigdzie w ziemi krakowskiej nie mogło się znaleźć tyle ustaw razem zebranych, jak w sądzie ziemskim krakowskim; sędziowie i pisarze ziemscy musieli się starać, aby kopie wszystkich ważniejszych ustaw posiadać u siebie; oryginały tych ustaw złożone były zapewne w grodzie. W skrzynce zamkniętej, przeznaczonej na przechowanie ksiąg sądowych, znajdowały się niewątpliwie kopie ustaw, różnemi czasy i przez różnych pisarzy bądź to pojedynczo, bądź po kilka razem sporządzone. Niektóre z tych kopij miały na marginesach znaczone numeracy artykułów pojedynczych, dodane przez kopistę, gdyż w oryginalnych ustawach artykuły nie są liczbowane, a liczbowanie to w tych seksterkach, gdzie kilka ustaw było razem spisanych, obejmowało wszystkie ustawy jako zwód jeden. Inne kopie ustaw, przez innych pisarzy dokonane, nie miały zaznaczonych artykułów. Taki to materyał różnorodny, w skrzynce sądu ziemskiego krakowskiego przechowany, dostał się pisarzowi naszego kodeksu do użytku, który go wiernie skopiował wraz z numerami artykułów, zaznaczonemi na marginesach, nie bacząc na bałamuctwo, jakie stąd wyniknie. Pisarz pisał pięknie i starannie, ale nie był wcale prawnikiem i o wewnętrznej wartości materyału, jaki miał dostarczony, sądu żadnego wyrobić sobie nie był wstanie. Niezwykła wykwinność kodeksu dowodzi, że chociaż kodeks nasz nie był z pewnością przeznaczony

dla króla, gdyż król byłby redakcyę zbioru powierzył prawdopodobnie albo kanclerzowi, albo innemu jakiemu wybitnemu prawnikowi, któryby materyał umiał dobrać i systematycznie ułożyć, to jednak musiał być przeznaczony dla jakiegoś bogatego magnata małopolskiego, który uczyniwszy wpływeni swym akta sądu ziemskiego krakowskiego dla pisarza kodeksu przystępnemi, żadnych mu zresztą wskazówek co do wyboru materyału i uporządkowania onegoż nie udzielił, zostawiając go jego własnemu przemysłowi. Ztąd taki brak systemu; układ nie jest ani chronologiczny, ani przedmiotowy, niektóre ustawy powtarzają się po kilkakroć w różnych redakcyach, tak statuta króla Kazimierza W. wraz z sumami pięć razy a statut warcki razy dwa.

Czy pisarz sam dokonywał tłumaczenia na język polski, lub też już może w aktach sądu ziemskiego krakowskiego znalazły się tłumaczenia dawniej różnemi czasy dokonane, o tem sąd należy do naszych uczonych filologów, którzy orzekną, czy tłumaczenie wszystkich ustaw w kodeksie zawartych, jest jednolite, czy też wykazuje różnice, któreby się tylko dokonaniem tłumaczenia w różnych czasu okresach usprawiedliwić dały.

Kodeks nasz nosi na sobie ślady różnych poprawek i dopisków, różnemi dokonywanych czasami.

Najstarszemi i prawdopodobnie jeszcze ręką samego pisarza pierwszego dokonywanemi są podskrobania różnych wyrazów lub pojedynczych liter w tekście i zastąpienia ich innemi wyrazami lub literami. Takich poprawek wykazuje kodeks bardzo wielką ilość, która się w dalszej części kodeksu co raz bardziej zmniejsza. Tak n. p. [III—56] w art. 5 wyraz »kłyąty« oraz wyrazy »wyely lyvdzy dlya onego« są widocznie na podskrobanem miejscu wypisane; [IX—68] w art. 25, 26 i 27 są tak samo wyrazy »lyaska« »alye« »dlya« »alyaska« przeszkrobane i poprawione; te i wiele innych poprawek robi wrażenie, jakby w nich chodziło o wpisanie litery y bądź że była przez omyłkę opuszczoną, bądź może aby literę i pierwotnie napisaną, której pierwszy pisarz niezwykle rzadko używa, na y zamienić.

Na marginesach poczynione są ręką pierwszego pisarza następujące sprostowania: [XVIII—86] w art. 52 wyraz »iego« na brzegu

dopisany; [XXII—93] w art. 67 wyrazy »mogły a« na brzegu dopisane; [XLV—140] w art. 152 wyraz »postawicz« dopisany na marginesie; [LIX—167, 168] w ostatnim wierszu ostatni wyraz, następujący po wyrazach »on ktory«, śnać jako niepotrzebny, zmazany i wytarty, i na odwrotnej stronie w tem samym miejscu, to jest na początku wiersza ostatniego pomiędzy wyrazami »żądneho—prawa«, wymazany został również jakiś niepotrzebny wyraz; [LXII—175] rubryka art. 34 brzmiała pierwotnie »Gdy kogo pozową i t. d.«, pisarz dodał przed wyrazem »pozową« odsyłacz i na marginesie dopisał »przy« na znak, iż ma być przypozową.

Ręki drugiego pisarza są marginesowe poprawki: [XXXII—113] do art. 109 »nyepuszczayacz panv przyszyągy« i takąż sama [XCIII—235] do art. 92.

Jego też rękóm przypisać należy wyskrobanie liczb na marginesach, któremi, jak wspomnieliśmy, artykuły ustaw pojedynczych pisarz pierwszy ponumerował. Bałamutne te liczby mogły być dla pisarza drugiego przeszkodą, gdy układając rejestr artykułów do całego kodeksu, powoływał numerowane karty kodeksu.

Inne ręce z XVI już wieku, poczyniły następujące zapiski: [XLII—134] u dołu na samym brzegu wypisany wyraz »xyądzska«; [XLVIII—145] na bocznym marginesie przy końcu statutów kazimierzowskich dopisano »A^o 1368«; [CXIX—288] zaraz poniżej tekstu podpis »Walanty Czer« zamazany za świeżą; wreszcie [CLVI—361] ręka znacznie późniejsza wypisała na dolnym marginesie »Probatio Calami Bone Iesu«.

Tekst pomników w kodeksie zawartych, oddajemy z ścisłem zachowaniem pisowni oryginału a nawet oczywistych błędów i innych właściwości pisarzy, widocznych n. p. w niewłaściwym łączeniu wyrazów w jeden, lub rozdzielaniu onychże; tylko interpunkcyę zaprowadziliśmy racjonalną a liter dużych używamy tylko przy imionach własnych i po kropce. Dołączamy też w podobiznie wzór pisma obu pisarzy, mianowicie stronicę 50, na której się kończy rejestr artykułów dodany do kodeksu przez drugiego pisarza, oraz stronę 51 a raczej pierwszą pierwotnego kodeksu, od której się poczyna pismo pierwszego pisarza.

Niech nam będzie wreszcie wolno wywiązać się z miłego obowiązku i złożyć winne podziękowanie tak Jego Ekscelencyi Janowi hr. Tarnowskiemu za uprzejme udzielenie nam ze swej biblioteki oryginalnego kodeksu do naukowego użytku, jakoteż JW. Stanisławowi hr. Tarnowskiemu, Prezesowi naszej Akademii Umiejętności za życzliwe pośrednictwo w tej mierze.

Kraków, w lutym 1893.

SPIS PRZEDMIOTÓW.

	Strona
1. Rejestr artykułów całego kodeksu	1— 21
2. I. Zwód statutów króla Kazimirza W. obejmujący artykułów 163	22— 62
3. II. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Nowem mieście Korczynnie r. 1465, art. 13	62— 65
4. III. Artykuły sądowe, art. 39	65— 76
5. IV. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1457 prze- ciw drapieżcom dóbr kościelnych	77— 78
6. V. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1447, art. 7	79— 82
7. VI. Zwód statutów małopolskich króla Kazimirza W. obejmujący art. 98	83—101
8. VII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Opatowcu r. 1474, art. 18	101—104
9. VIII. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka postanowiony w Opatowcu a wy- dany w Nowem mieście Korczynnie r. 1474 przeciw drapieżcom dóbr kościelnych	104—105
10. Rota przysięgi woźnych	105
11. Sposób składania przysięgi przez żydów przeciw chrześcianom	105—106
12. Artykuł statutu nieszawskiego króla Kazimirza Jagiellończyka z r. 1454 o lis- tach inhibicyjnych	106
13. IX. Przywilej króla Kazimirza Jagiellończyka, wydany w Piotrkowie r. 1458 w przedmiocie zatwierdzenia statutu króla Władysława Jagiełły, wydanego w Krakowie r. 1433 przeciw wyklętym	106—109
14. X. Statut króla Kazimirza Jagiellończyka wydany w Nieszawie r. 1454, art. 31	110—115
15. XI. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 65	115—122
16. XII. Uchwały zjazdu piotrkowskiego z r. 1444, art. 14	122—123
17. XIII. Uchwała zjazdu sieradzkiego z r. 1445	123
18. Postanowienie zjazdu piotrkowskiego z r. 1445	123
19. XIV. Artykuł statutu piotrkowskiego króla Zygmunta I. c. r. 1523 w przed- miocie rozgraniczenia dóbr królewskich od dóbr szlacheckich i duchownych	124
20. XV. Statut warcki króla Władysława Jagiełły z r. 1423, art. 27	124—131
21. XVI. Statut warcki króla Władysława Jagiełły z r. 1423 w odmiennym ukła- dzie, art. 31	131—137
22. XVII. Suma statutów małopolskich króla Kazimirza W. art. 42	137—141
23. XVIII. Statut króla Władysława Jagiełły wydany w Krakowie r. 1433, art. 23	142 147
24. XIX. Statut króla Jana Olbrachta wydany w Piotrkowie r. 1493, art. 25	147—153
25. XX. Statuta wielkopolskie króla Kazimirza W. art. 35	154—161
26. XXI. Statut króla Jana Olbrachta, wydany w Piotrkowie r. 1501, art. 22	161—164
27. XXII. Zwyczaje ziemi krakowskiej, art. 40	164—171

Str. 1] Item poczyna szyć regestr na statuta y na nyektore articuli przez oszwyczonego pana a pana, Kazymirza s bozey lasky krola polskyego ustawyone, ktore porzund wtychych kszyagach ssa wipisane.¹⁾

Item patrz przykazanya krolyewszkyego lystu I.

Item patrz statutu wstawyonego przeczyw sąndzy na odpor ku wyyszemu praww, lystu I.

Item patrz statutu przyzwolyenya o dzyeszyączyny lystu II.

Item patrz statutu o ranach kaplana albo szwyączzonego zaka, lystu III.]

2] Item patrz statutu, gdy by pan chciał kupycz dzyeszyączyną, lystu III.

Item patrz statutu, gdy kto zaklnye ynterdyctem, lystu III.

Item patrz statutu o dzyeszyączynach ogrodnych, lysthu IIII.

Item patrz statutu o kupyoney dzyeszyączynyne, lystu IIII.

Item patrz statutu przyzwolyenya o dzyeszyączynach, lystu IIII.

Item patrz statutu o twardosczy thych ustaw, lystu IIII.

Item patrz statutu o dzyeszyączynyne zastawyoney, lysthu IIII.

Item patrz statutu o rozyezdzye granycznym, lysthu V.

Item patrz statutu, yz kazdy nam poddany ma stacz pod szwą choągwy, lysthu V.

Item patrz statutu, iz wynny ma bycz dan za rąką dluznykowy, lystu V.

Item patrz statutu o dzyeczkwaniw wyny sądzyego, lysthu VI.

Item patrz statutu o pyeczaczy oyczowskyey, lystu VI.

Item patrz statutu, yz szolthyszy mayą na woyną yechacz, lysthu VI.]

3] Item patrz statutu, iz duchowny mayą na woyną yechacz czy, kto-ryz trzymayą oyczyną, lystu VI.

Item patrz statutu o pospolythem rzecznyku, lystu VII.

---

¹⁾ Mimo takiej zapowiedzi rejestr niniejszy nie odnosi się tylko do statutów króla Kazimierzowych, lecz obejmuje wszystkie zgoła pomniki w rękopisie zawarte.

- Item patrz statutu o sędzięgo rozgodzyenyu w prawye, lystu VII.
- Item patrz statutu, iz w kazdem powyeczye ma bycz sądzya, lystu VII.
- Item patrz statutu, iz w kazdym powyeczye ma bycz sądzya v kazdego woyewody, lystu VIII.
- Item patrz statutu, ktorey godziny ma bycz sądzono, lystu VIII.
- Item patrz statutu o rozgodzenyu wszythkych rzeczy, lystu VIII.
- Item patrz statutu o nyeuczzyenyu wszelkyego sądu, lystu VIII.
- Item patrz statutu, gdzye kto ma sądzycz, lystu IX.
- Item patrz statutu, iako sluzebnyk ma pozwacz, lystu IX.
- Item patrz statutu, pozwane takoz szye ma myecz, lystu IX.
- Item patrz statutu, yz sąpyercza pyerwey ma polozycz zaloba nalysczye, lystu IX.]
- 4] Item patrz statutu, iz sluzebnyk zwolyą sędzięgo ma pozywacz, lystu X.
- Item patrz statutu, iz nykth nyema chodzych zbroją przed sąnd, lystu X.
- Item patrz statutu, iz zly podlug zaszlugy ma czyerpyecz, lystu X.
- Item patrz statutu, iz sądzya przez sluzebnyka ma pozwacz, lystu XI.
- Item patrz statutu, iz kromye powodu zadny nyema bicz pozwan, listu XI.
- Item patrz statutu, gdy kto odpjera kyem, az by byl wstronach dalyekych, lystu XI.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu dwu wolu, lystu XII.
- Item patrz statutu o wynye, ktora rzeczona yesth szyedmadzyesczya, lystu XII.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu zyemyan, lystu XIII.
- Item patrz statutu, iz powod ma pozwacz sąpyerza, lystu XIII.
- Item patrz statutu o zastawy dzyedziny albo czego ynego, lystu XIII.
- Item patrz statutu o doszwyaczzenyu gwalthu, lystu XIII.
- Item patrz statutu, gdy myesczany dal by svkno na borg, lyszthu XIII.]
- 5] Item patrz statutu o doszwyaczszenyu szwey slyachethnosczy, lystu XIII.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwo pczol albo myodu, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyaczszenyv ran thylnych, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyadszenyv szwyadkow na sluzebnyka, lystu XV.
- Item patrz statutu o doszwyaczszenyu ran, gdy kto kogo vrazy wzwadzye, lyszthu XV.
- Item patrz statutu, iz klyathy moze szwyadszycz, acz by naten czas ynszych nyebylo, lyszthu XVI.
- Item patrz statutu, iz przyrodnym nyegdy moze szwyadszycz, lystu XVI.
- Item patrz statutu, iz dawnosc trzech lyath y trzech myeszyczy, lystu XVII.

- Item patrz statutu o downosczy odedw lyath, lysthu XVII.
- Item patrz statutu o dawnosczy o przirodzonego, yego pyenyadze, lystu XVII.
- Item patrz statutu o dawnosczy o przedaną dzyedzyną, lysztu XVIII.
- Item patrz statutu o pozyczanyu pszenycze albo ynszego zboza, lysthu XVIII.
- 6] Item patrz statutu o placzye rzeczo|nym trzynaczcye, lysthu XVIII.
- Item patrz statutu, iż pyrwsze zdanye wszwey moczy stoyy, lystu XIX.
- Item patrz statutu o konyu vkradzionem we wssy, lystu XIX.
- Item patrz statutu o vczynącyu palczow ktorych kolwy, lystu XX.
- Item patrz statutu, gdy sądzy ktho nye nagany, tedy yego szkazanye ma moez, lysztu XX.
- Item patrz statutu, iż pyrwsze skazanye sądzyego ma moc, lystu XX.
- Item patrz statutu o mlynarzu pospolytym miedzy braczyą, lystu XX.
- Item patrz statutu o puszcznye kmyeczey, lystu XX.
- Item patrz statutu o pozyczonym konyu zdrowym nadrogą komu, lystu XX.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczya zabyye, lysthu XXI.
- Item patrz statutu, yz yeden ma bycz powolan o mązoboystwo, lysthu XXI.
- Item patrz statutu o szmyerczi nyektorego przez przyczyny, lystu XXI.
- Item patrz statutu o slyachzyczza zabyczyu, lysthu XXI.
- 7] Item patrz statutu o zabyczyu nyeczy|yey maczyerze, lysthu XXII.
- Item patrz statutu o zbyeglem slyachzycv, lysthu XXII.
- Item patrz statutu o placzye szluzebnyczem albo woznego, lystu XXII.
- Item patrz statutu o spaszynye zboza przez bydlo, lysthu XXII.
- Item patrz statutu, gdzye komu dadzą wyną, tham ma stacz, lystu XXII.
- Item patrz statutu, iz pozoszcza ma bicz ognym spalyon, lystu XXIII.
- Item patrz statutu o dzyewyczem gwalczye albo o nyewyesczym, lystu XXIII.
- Item patrz statutu o przywylieyu straconem, lysthu XXIII.
- Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczzyu, lystu XXIII.
- Item patrz statutu, iz szyroty nyemayą dawnosczy, lysthu XXIII.
- Item patrz statutu, ize czysty czlowyek a nyenaganyony ma szam odcz, lystu XXIII.
- Item patrz statutu, iz nykth czyyey rzeczy nyema bracz bez wolyey czyyey, lysthu XXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo vkąsszy pyesz, lysthu XXV.
- 8] Item patrz statutu, gdy ktho zagasz|szwyeczą czasu szwady, lystu XXV.
- Item patrz statutu, gdy pastyrz do wszy zaszya owcze nyeprzypądy, lystu XXV.
- Item patrz statutu o ygranyu kosthek albo ynszey ygry, lystu XXV.

- Item patrz statutu, iz kostek nyemayą ygracz o zaklad, lysthu XXV.
- Item patrz statutu, iz iadacz na wojną, szkody nyedzylay any wewszy stoy, lystu XXVI.
- Item patrz statutu, iz dzyalv dzyeczy nyemayą myecz zoyczem szwym, lystu XXVII.
- Item patrz statutu o lychwye zydowszkyey, lystu XXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto wyrąby drzewo wczudzem lyseszye, lystu XXVII.
- Item patrz statutu o slyachczye zbygley, czo lotruye, lystu XXVII.
- Item patrz statutu, ktorzy kradną zboze napolyu, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu o layanyu albo o szromoczenyu, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu o ranach ryczerskych albo o slyacheczkych, lystu XXVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto vrany kmyeczya albo vbyye, lystu XXIX.]
- 9] Item patrz statutu, y (s) sądzya nyema zdacz kromya powoda, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, iz pān nyema chodzycz zaszluzebnykyem do sądu, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, gdy kto kord albo myecz wsządzye wyymye, lystu XXXV.
- Item patrz statutu, ktho ma dacz sluzebnyka, lystu XXXVI.
- Item patrz statutu o pozwanyu nyierzadlywem, lystu XXXVI.
- Item patrz statutu o dzyedzinye zasthawyoney y o yey dawnoszczy, lysztu XXXVI.
- Item patrz statutu o wzyączyv wolow albo kony gwaltem, lystu XXXVII.
- Item patrz statutu o rzeczy wszteczne, gdy by szye zaszya kto wroczył do ssądzyey na odnowyenye, lystu XXXVII.
- Item patrz statutu, gdy kto sądzy przygany, yzby mv wgyego rzeczy krothko vczynyl, lysztu XXXVII.
- Item patrz statutu o rąkoyemsthvo, lysztu XXXVII.
- Item patrz statutu o zasztawy zydowszkyey, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo zasztapy przed sądem, lystu XXXVIII.]
- 10] Item patrz statutu o dobrowolyenysztvie slyachethnem y o krolyewszkyey sluzbye, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu o poszagu dzyewyczem namyenyonem, lysztu XXXVIII.
- Item patrz statutu o dzyalye oyczowszkyem szwemy syny, lystu XXXIX.
- Item patrz statutu o zabyczyu slyachczyca albo kmyeczya, lystu XL.
- Item patrz statutu o gwalczye dzyewyczem, lystu XL.
- Item patrz statutu, komv by dano wyną o zlodzyeystwo, lystu XLI.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwye we wszy albo na polyu, lystu XLI.

- Item patrz statutu o lychwyie zydovszkyey, lystu XLI.
- Item patrz statutu o zydoch, listu XLI.
- Item patrz statutu o potwarzy sluzebnyka, lystu XLI.
- Item patrz statutu, gdy sluga pomagayacz zapanem nyekogo vrazy, lystu XLII.
- Item patrz statutu o zabyczyu nyeczyyego bydlyaczyą, lystu XLII.
- Item patrz statutu o dzyeckowanyu lyaszow albo gayow, lystu XLII.
- 11] Item patrz statutu o wyrąbyenyu dą|bu w gayu nyeczyyem kradomye, lyszthu XLII.
- Item patrz statutu o porąbyenyu dzyenya s pczolamy, lystu XLII.
- Item patrz statutu o paszyenyu dobythka, lystu XLII.
- Item patrz statutu o paszyenyu swyny w czudzim lyeszye, lystu XLIII.
- Item patrz statutu, kazdy ma gnacz drogą bydlo napastwą, lystu XLIII.
- Item patrz statutu, szyn za oycza zadneney (s) wyny nyema czyerpyecz, lyszthu XLIII.
- Item patrz statutu o wyelkyey wynnye szyedmnasdzycszyą, lystu XLIII.
- Item patrz statutu, ktorzy thą wyną mayą bycz karany, lystu XLIII.
- Item patrz statutu o zbyegv, komv daną wyną przez kogo, lystu XLIII.
- Item patrz statutu o zbyeglem kmyeczuy, lyszthu XLV.
- Item patrz statutu o sądzyech yednakich, lystu XLVI.
- Item patrz statutu, aby pothwarz zgynąła, lyszthu XLVI.
- Item patrz statutu, iz kazdy zyemyanyn ma nawoyną yechacz, lyszthu XLVI.]
- 12] Item patrz statutu o dobrej moneczcie, lyszthu XLVI.
- Item patrz statutu, iz kazdy dług szwoy ma placycz sząm, lystu XLVI.
- Item patrz statutu o rąkoyemstwyie y o zastawyie, lystu XLVI.
- Item patrz statutu o thych, czo na woyną yadą, lystu XLVII.
- Item patrz statutu o thych, czo zwoyny yadą, lystu XLVII.
- Item patrz statutu o doszwyadszenyu swego slyacheczstwa, lystu XLVII.
- Item patrz statutu o possessu szyozstrzynym od brata, lystu XLVII.
- Item patrz statutu o rokoch wyelkyego dlugu, lystu XLVII.
- Item patrz nyektorych articulow przez oszwyeczzonego Kazymyerza krolya polskyego na seymie nouomyeyszczkyem vstawyone, ktore wsządzyech zyemszkych mayą bycz dzyerzane, lystu XLVIII.
- Item patrz statutu, aby wsządzyech gwalthu any zwady nyeczynyono, lystu XLVIII.
- Item patrz statutu, acz by ktho sządziego wsządzye wczym ruszył, lystu XLVIII.]
- 13] Item patrz statutu, ile krocw sąndy zyemszkye do roka mayą bycz lystu XLIX.
- Item patrz statutu, aby od tych myast odwolanye rokov nyebyło, lystu XLIX.

- Item patrz statutu, aby odwołane roków prozne, było skazone, lystu XLIX.
- Item patrz statutu, o które summy sządzye y podśądkowe nyemayą sządżicz, lystu XLIX.
- Item patrz statutu, yz wycze czasow naznamyonowanych wsządy mayą bicz sądzone, lystu XLIX.
- Item patrz statutu, aby lysty krolyewszkye sprawyedliwoszy przeskadzayące nyebyły wydawane, lystu L.
- Item patrz statutu, iz o kmyecze zbiegle w grocztwye mayą czynycz, lystu L.
- Item patrz statutu, aby potwarcze y pozwy falszywe y nyerządne wsządzyech myescza nyemyaly, lystu L.
- Item patrz statutu, aby rzemyasznyczy przychodnyow y opczych lyudy wszwym przedawanyu nyeczyzaly, lystu L.
- Item patrz statutu, aby w myesczyech zapowowyedzy (s) targow nyebyły, lystu LI.
- 14] Item patrz prikazanya krolyewszkyego ku wypelnyenyu tych vstaw, lystu LI.
- Item patrz, gdzye szye poczynayą nyektore articulj zrozmaytych statuth zebrane, sądzyem potrzebne, a naprzod gdy by kto był pozwan o zayem bydla, lystu LI.
- Item patrz statutu, gdy by kmyecz zbil slugą ktorego pana, lystu LI.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową y zgyego pomocnyky, lystu LII.
- Item patrz statutu, gdy kto bądzye pozwan na rok lyczowany, lystu LII.
- Item patrz statutu, gdy by oszyadly pozwan o slugy, ktorzy by komv krzywda czynily, lystu LII.
- Item patrz statutu, gdy ktho bądzye pozwan, a strona chce wydzyczcz zgodą pozwow, lystu LIII.
- Item patrz statutu, yz zadny kmyecz nyema szwego powyathu, gdzye by szye odzywal, lystu LIII.
- Item patrz statutu o przypowyesczye, lystu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową o gwalth wgrocztwo, lystu LIII.
- Item patrz statutu, gdy kto ząda odbyczya zwyną o zly pozew, lystu LIII. |
- 15] Item patrz statutu, goy ktho pozyva o ląky, lyaszy, gaye, stawy, lystu LIII.
- Item patrz statutu, gdy ktho kogo pozyva o oszyadloszcz, lystu LIII.
- Item patrz statutu o wydzyczerenyv zyemskyey dawnoszy, lystu LIII.
- Item patrz statutu o odkładanyv y o zapyszowanyv rokow nyesluszmem, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczya wczem obwyiny, lystu LV.

- Item patrz statutu, gdy kogo pozową o którą kolwyek rzecz, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy bywa zaloba o dziedzyczthwo, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy kto ynszem ymyenyem badzye pozwan, nyzly wlasznem, lystu LV.
- Item patrz statutu, gdy kto ktorego kolwyek stadla o pozosthwo bądzye obwynyon, lystu LVI.
- Item patrz statutu, gdy kto odklada rok prawdywą nyemoczą, lystu LVI.
- Item patrz statutu o odkladanyu roku o wyadsze, lystu LVI.
- Item patrz statutu, gdy kto o czelyadz golothy kogo pozywa, lystu LVII. |
- 16] Item patrz statutu, gdy by kto byl obwynyon o kradzyez, lystu LVII.
- Item patrz statutu, gdy vktorego zyemyanyna sluzebnyk kmyeczya zbyglego lyczuye, lystu LVII.
- Item patrz statutu, gdy kto pozwany o kmyeczye zbyegle, ku praww dziedzycznemu szye czyagnye, lystu LVIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo nyesprawnye zdawa, lystu LIX.
- Item patrz statutu, gdy kto pozwany zaloby przy, lystu LIX.
- Item patrz statutu, gdy kto pozywa pod wyną krolyewszką, lystu LX.
- Item patrz statutu, gdy wynny vprzedzi powoda wzdanyu, lystu LX.
- Item patrz statutu, gdy kogo przed sandem thkna o wyny, lystu LX.
- Item patrz statutu o odkladanyu rokov, lystu LXI.
- Item patrz statutu o odkladanyu rokov wgrocztwy, lystu LXII.
- Item patrz statutu, iz karczma any mlyn zadney oszyadlosczy nyemayą, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo pozową kuzapyszowy, lystu LXIII.
- 17] Item patrz statutu, iz mynvtá skxyąg stojącymem we przy nyema bycz dana, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo przypowieszczą ku doszycz vczyenyenyv, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo pozowie o rzecz zastaną, lystu LXIII.
- Item patrz statutu naprzeczyw onym, ktorzy roku nyevstawayą, lystu LXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto pozwany nyeodpowyeda zapomocznyky, lystu LXV.
- Item patrz statutu, gdzye szye poczyna statut krolya Kazymyerza naprzeczyw drapyesczom dobr kosczyelných, gdy na woyną yadą, lystu LXV.
- Item patrz, gdzye szye poczynayą nyektore vstawy y prawa przez oszwyczonego Kazymyryza krolya polskyego vstawyone na sey-myie pyotrkwoszkyem, lystu LXVIII.

- Item patrz statutu, gdy kto o złodzyeystwo badzye obwynyon, lystu LXXIX.
- Item patrz statutu o iazyech, lystu LXX.
- Item patrz, gdzye szye poczynayą prawa albo statuta zyemszka Kazy-myrza krolia polskyego, lystu LXXIII.
- Item patrz statutu o dozyskowanyv ymyenya, lysthv LXXIII.
- 18] Item patrz statutu o granyczach albo o|rozyezdzyech, lystu LXXIII.
- Item patrz statutu o tych, czo podchoragwyą szye nyestawyą, lystu LXXIII.
- Item patrz statutu, gdy kto od sąndv odeydyze przed skazanyem, lystu LXXIII.
- Item patrz statutu, gdy kogo cządzayą albo bez czasu albo nyewyn-nye, lystu LXIII.
- Item patrz statutu o pyeczący synow za zywotha oyczow, lystu LXXV.
- Item patrz statutu o soltyszyech, lystu LXXV.
- Item patrz statutu o duchownych dzyedzyczthwa mayących, lystu LXXV.
- Item patrz statutu o procuratorzech, lystu LXXV.
- Item patrz statutu o sądzyach, lystu LXXV.
- Item patrz statutu o sądzyach wojewod, lystu LXXVI.
- Item patrz statutu, w którą godzyną sąndzya ma sąndzycz a doktorego czasv, lystu LXXVI.
- Item patrz statutu albo vstawy o sąndzyach, lystu LXXVI.
- Item patrz statutu o skazanyv y o rzeczy sądzoney, lystu LXXVI.
- Item patrz statutu o pozwyech, yako mayą bycz, lystu LXXVII.
- 19] Item patrz statutu o pozwyech na dwo|rze krolyewszkyem danych, lystu LXXVII.
- Item patrz statutu o temze, lystu LXXVII.
- Item patrz statutu o pozwyech, lystu LXXVIII.
- Item patrz statutu, ktorzy szye wymawyayą pany swemy zvczynkv nyektorego, lystu LXXVIII.
- Item patrz statutu o pozwyech, lystu LXXVIII.
- Item patrz statutu o themze, lystu LXXVIII.
- Item patrz statutu o themze, lystu LXXIX.
- Item patrz statutu o chytroszcy y o vpornoszcy, lystu LXXIX.
- Item patrz statutu o themze thaka rzecz, lystu LXXIX.
- Item patrz statutu o themze, lystu LXXX.
- Item patrz statutu o krnąbrnoszcy albo vpornoszcy, lystu LXXX.
- Item patrz statutu, gdy kto puszczon bądye w vyązanye, lystu LXXX.
- Item patrz statutu o doszwyaczzenyv, lystu LXXXI.
- Item patrz statutu, gdy ktho bądye pozwån o gwalth, lystu LXXXI.
- Item patrz statutu o doszwyadczenyv slyacheczthwa, lystu LXXXI.
- Item patrz statutu, gdy ktho bądye obwyny o rany, lystu LXXXI.

- 20] Item patrz statutu, gdy kto komu pczoly pokradnye, lystu LXXXI.
 Item patrz statutu o doszwyadszenyv ran, lysthu LXXXII.
 Item patrz statutu o takymze doszwyadczenyv, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu, iaczv szwyadkowe mayą bycz, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu o szwyadkoch, ktorzy ssą stronye przyrodzeny, lystu LXXXII.
 Item patrz statutu o dawnosczyach, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o themze, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o themze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu yescze o dawnosciach, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu o temze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu o temze, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu o pamyątnem, listu LXXXIII.
 Item patrz statutu, gdy kmyecz wprzygodą komv nychczv pomocz, lystu LXXXIII.
 Item patrz statutu, gdy kmyecz kmyeczvya ochromy, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy ktho nasządzvgo myeny o nyesprawne skazanie, listv LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy trze braczya mayą yednego mlynarza, lystv LXXXV.
 21] Item patrz statutu o kmyeczvych, ktorzy |bez plodv schodzą, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy kto komv konya pozyczy, lystu LXXXV.
 Item patrz statutu o mązoboystvye, lysthu LXXXV.
 Item patrz statutu, gdy slyachczvycz slyachczvycza zabyvye, lystu LXXXVI.
 Item patrz statutu o mązoboystvye, lysthv LXXXVI.
 Item patrz statutu o zbovczach, listu LXXXVI.
 Item patrz statutu o skodach we zbozv, lystv LXXXVI.
 Item patrz statutu o pozoscach, listu LXXXVI.
 Item patrz statutu, ktorzy panny gwalczą, lystu LXXXVI.
 Item patrz statutu o przywylvyeoch, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu vyny, o ktore kmyeczie mogą wstacz wszyczy, lystv LXXXVII.
 Item patrz statutu o lyeczvych albo dawnosczy dzyeczynney, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy mąz poczlyvy bądvze obvynyon, lystu LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy kto spyączemv na drodze wezmye czo, lystv LXXXVII.
 Item patrz statutu, gdy czyy pyesz kogo vgvyc, lystv LXXXVII.|
 22] Item patrz statutu o zagaszenvv szvycvce wzwadzvc, lysthv LXXXVIII.
 Item patrz statutu o ygrayąvczych kosthky, lystv LXXXVIII.

- Item patrz statutu o temze, lysthv LXXXVIII.
- Item patrz statutu o drapyesthwyce yadących na woyną, lystu LXXXVIII.
- Item patrz statutu o ymyenyv, gdy macz vmrze, lystv LXXXVIII.
- Item patrz statutu o zlodzyeystwyce y o czczy nyemających, lystv LXXXIX.
- Item patrz statutu o lychwyce, listv LXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy kto czyy lyasz albo gay porąby, lystv LXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy czelyadnyk czyy wnoczy komv czo vkradnye, lystu LXXXIX.
- Item patrz statutu, gdy kto komv skvrweszynystwo zada, lystv LXXXIX.
- Item patrz statutu o wynach ryczerskych bez rozlanya krwyce, lystv XC.
- Item patrz statutu, gdy ktho kmyeczya rany alb vbyye, lystv XC.
- Item patrz statutu o tych, czo braczyą swą zabyyayą, lysthv XC.
- Item patrz statutu o wynach szczepow, lystv XC.
- 23] Item patrz statutu, gdy kto czo komv bez |prawa wezmye, lystv XC.
- Item patrz statutu, gdy kto komv gvalthem rolyą poszyeye, lystv XC.
- Item patrz statutu, gdy kto komv woly gwalthownye wezmye, lystv XC.
- Item patrz statutu o zytach, lystv XCI.
- Item patrz statutu o tymze, lystv XCI.
- Item patrz statutu o wynach woyewod, panow, sąndz, podsądkow, pyssarzow, podkomorznych, lystv XCI.
- Item patrz statutu o wynach ktorych kolwyce ygger, lystv XCI.
- Item patrz statutu, gdy kto rany albo zabyye ryczerza, lystv XCI.
- Item patrz statutu, gdy ktho czyya łąką koszy, lystv XCII.
- Item patrz statutu, gdy kto kogo wygrze rany, lystv XCII.
- Item patrz statutu o rąkomyach, lysthv XCII.
- Item patrz statutu o wdowach y o ych wyenye, lysthv XCII.
- Item patrz statutu o oczyszczeniwy drapyestwa, lysthv XCII.
- Item patrz statutu o nalyeczyenyv myeska szpyenyądzmy, lystv XCIII.
- 24] Item patrz statutu o owocznem drzevyce |gwalthownye podrąbyonem, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o oczyszczeniwy włodarza albo sluzebnyka, lystvu XCIII.
- Item patrz statutu o kvpyenyv y przedanyv solthystwa, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o dawnosczy, listu XCIII.
- Item patrz statutu o dawnosczy o zlodzieystwo, lysthv XCIII.
- Item patrz statutu o dawnosczy dzyeczy, lystv XCIII.
- Item patrz statutu o dawnosczy, listu XCIII.
- Item patrz statutu o dawnosczy o mazoboystwo, lystv XCIII.

- Item patrz, gdzye szye poczynayą statuta wOpathowczw vstawyone, naprzod gdy synom macz vmrze, lystv XCIII.
- Item patrz statutv, gdy kto kogo wopyeką wezmye zymyenyem, lystv XCIII.
- Item patrz statutv, gdy ktho wpadnye w mązoboystwo, lystvh XCIII.
- Item patrz statutv o wyeny y o poszagy, lystv XCIII.
- Item patrz statutv o wdowye, lystv XCIII.
- Item patrz statutv, ktho szye myeny bycz slyachczyzchem albo ryczerzem, lysthu XCV.
- 25] Item patrz statutv, gdy szye ktho mye|ny bycz slyachczyzchem, a knyeczya nyema, lystv XCV.
- Item patrz statutv o wdowach, listv XCV.
- Item patrz statutv o odkladanyv rokow nawyeczv, lystv XCV.
- Item patrz statutv, gdy kto skym nawydzeny wezmye, lystv XCV.
- Item patrz statutv, gdy ktho vmrze mayącz dzyeczy, syny albo dzyewky, lystu XCV.
- Item patrz statutv o głową, lystv XCV.
- Item patrz statutv o zlodzyeyv, lystv XCV.
- Item patrz statutv o knyeczyv a o slyachczyzv, lystv XCVI.
- Item patrz statutv o zlodzyeyv, lystv XCVI.
- Item patrz statutv o opyeczce synowcza, lystv XCVI.
- Item patrz statutv, gdy ktho kogo pozywa, lystv XCVI.
- Item patrz, gdzye sszye poczynayą articlv zrozmaythych statvth krolow Kazymyerza y Wlodzyslawa sebrane y nyekthore przywylyeye prawom zyemskym przez nye przydane, naprzod naprzeczyw drapieszom dobr kosczyelnich, lystvh XCVI.
- Item patrz statutv o przyszyagą slzzebnykow, gdy ye woyewoda vstawa, lystv XCVIII.
- 26] Item patrz przyszyagy zydowszkyey prze|czyw krzesczyyanom, lystv XCVIII.
- Item patrz statutv, jako ma bycz zydowy przepowedyana przyszyaga, listv XCVIII.
- Item patrz statutv, iz lysthy krolewszkye kv odwlocze sprawyedlywosczy nyemayą bycz wydawane, lystv XCIX.
- Item patrz przywylyeya naprzeczyw onym, ktorzy klyathwy dvchowny dlvzey rokv czyrpyą, przepys albo odnowienye przywylyeya pravego Wlodzyslava kroya odnowiony przez Kazymyerza, lystv XCIX.
- Item patrz odnowyenia praw zyemskich sprzylozenyem nyektorych articlow przez oszwyczonego Kazymyerza kroya polskyego, lystv CIII.
- Item patrz gdzye szye poczynayą nawysze czlonky prawa zyemskyego przez naoszwyeczynyshego kxyądza Kazymyerza kroya polskyego